כיתה י' | גמרא | שיעור 1 מתוך 2 | 45 דק' | מסכת סוכה, דף ב ע"ב - ג ע"א

סוכה ב: "כמאן אזלא" (כיתה י')

להורדה: מערך שיעור מלא (PDF) · דף עבודה (PDF) · מערך (Word) · דף עבודה (Word)

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יקראו בחברותא, באופן עצמאי, את שלוש המימרות "כמאן אזלא" ויפרשו אותן בלי תרגום מלא מהמורה.
- התלמידים ימפו את מהלך הסוגיה: מימרא, שאלת "כמאן", שיוך לטעם, "בשלמא... אלא", הצעה ודחייה, "מיתיבי", תירוץ ודחייה ותירוץ שני.
- התלמידים יבינו איך הטעם לפסול סוכה מעל עשרים אמה (רבה, רבי זירא, רבא) קובע מתי רבנן מודים לרבי יהודה.
- התלמידים יכירו את קושיית התוספות על רב הונא ואת המחלוקת בין רש"י לתוספות על המעשה בהילני.
- התלמידים יגיעו להלכה: רמב"ם ושולחן ערוך פוסלים בכל מקרה, ויסבירו למה לפי הבית יוסף.

📖 הסבר למורה

שיעור עיון על דף ב ע"ב: שלוש המימרות "כמאן אזלא" בשם רב (רבי יאשיה, רב הונא, רב חנן) מצמצמות את מחלוקת רבנן ורבי יהודה בסוכה מעל עשרים אמה, וכל אחת נשענת על טעם אחר (רבה, רבי זירא, רבא) או על שום טעם ("דלא כחד"). התלמידים קוראים בחברותא בעצמם, ממפים את השקלא וטריא (קושיא, תירוץ, דחייה), לומדים את המעשה בהילני כ"מיתיבי" ואת שני התירוצים עד דף ג ע"א, משווים בין רש"י לתוספות, ומגיעים להלכה ברמב"ם ובשולחן ערוך.

📜 המקור (מנוקד, מתוך ספריא)

גמרא, דף ב ע"ב

כּוּלְּהוּ כְּרַבָּה לָא אָמְרִי, הָהוּא יְדִיעָה לְדוֹרוֹת הִיא. כְּרַבִּי זֵירָא נָמֵי לָא אָמְרִי, הָהוּא לִימּוֹת הַמָּשִׁיחַ הוּא דִּכְתִיב. וְרַבִּי זֵירָא — אִם כֵּן לֵימָא קְרָא: ״וְחוּפָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם״, וּמַאי ״וְסוּכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם״ — שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ תַּרְתֵּי. כְּרָבָא נָמֵי לָא אָמְרִי, מִשּׁוּם קוּשְׁיָא דְּאַבָּיֵי.

גמרא, דף ב ע"ב (המשך)

כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַבִּי יִאשִׁיָּה אָמַר רַב: מַחְלוֹקֶת בְּשֶׁאֵין דְּפָנוֹת מַגִּיעוֹת לַסְּכָךְ, אֲבָל דְּפָנוֹת מַגִּיעוֹת לַסְּכָךְ — אֲפִילּוּ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה כְּשֵׁרָה. כְּמַאן? כְּרַבָּה, דְּאָמַר מִשּׁוּם דְּלָא שָׁלְטָא בַּהּ עֵינָא, וְכֵיוָן דִּדְפָנוֹת מַגִּיעוֹת לַסְּכָךְ, מִשְׁלָט שָׁלְטָא בַּהּ עֵינָא. כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מַחְלוֹקֶת בְּשֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת — אֲפִילּוּ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה כְּשֵׁרָה. כְּמַאן? כְּרַבִּי זֵירָא, דְּאָמַר: מִשּׁוּם צֵל הוּא, וְכֵיוָן דִּרְוִיחָא — אִיכָּא צֵל סוּכָּה. כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַב חָנָן בַּר רַבָּה אָמַר רַב: מַחְלוֹקֶת בְּשֶׁאֵינָהּ מַחְזֶקֶת אֶלָּא כְּדֵי רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ וְשׁוּלְחָנוֹ, אֲבָל מַחְזֶקֶת יוֹתֵר מִכְּדֵי רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ וְשׁוּלְחָנוֹ — אֲפִילּוּ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה כְּשֵׁרָה. כְּמַאן — דְּלָא כְּחַד.

גמרא, דף ב ע"ב: "בשלמא... אלא"

בִּשְׁלָמָא דְּרַבִּי יִאשִׁיָּה פְּלִיגָא אַדְּרַב הוּנָא וְרַב חָנָן בַּר רַבָּה, דְּאִינְהוּ קָא יָהֲבִי שִׁעוּרָא בִּמְשָׁכָא, וְאִיהוּ לָא קָא יָהֵיב שִׁעוּרָא בִּמְשָׁכָא. אֶלָּא רַב הוּנָא וְרַב חָנָן בַּר רַבָּה, נֵימָא בְּהֶכְשֵׁר סוּכָּה קָמִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר הֶכְשֵׁר סוּכָּה בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וּמָר סָבַר הֶכְשֵׁר סוּכָּה בְּמַחְזֶקֶת רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ וְשׁוּלְחָנוֹ? לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא הֶכְשֵׁר סוּכָּה רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ וְשׁוּלְחָנוֹ. וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: דְּמָר סָבַר בְּמַחְזֶקֶת רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ וְשׁוּלְחָנוֹ פְּלִיגִי, אֲבָל יוֹתֵר מֵרֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ וְשׁוּלְחָנוֹ — דִּבְרֵי הַכֹּל כְּשֵׁרָה, וּמָר סָבַר מֵרֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ וְשׁוּלְחָנוֹ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת פְּלִיגִי, אֲבָל יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת — דִּבְרֵי הַכֹּל כְּשֵׁרָה.

גמרא, דף ב ע"ב - ג ע"א

מֵיתִיבִי: סוּכָּה שֶׁהִיא גְּבוֹהָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה — פְּסוּלָה, וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר עַד אַרְבָּעִים וַחֲמִשִּׁים אַמָּה. ... בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר בְּשֶׁאֵין דְּפָנוֹת מַגִּיעוֹת לַסְּכָךְ מַחְלוֹקֶת, דַּרְגָּה שֶׁל מַלְבָּה לֵישֵׁב בְּסוּכָּה שֶׁאֵין דְּפָנוֹת מַגִּיעוֹת לַסְּכָךְ, מִשּׁוּם אֲוִירָא. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר בְּסוּכָּה קְטַנָּה מַחְלוֹקֶת, וְכִי דַּרְגָּה שֶׁל מַלְבָּה לֵישֵׁב בְּסוּכָּה קְטַנָּה? אָמַר רַבָּה בַּר רַב אַדָּא: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא סוּכָּה הָעֲשׂוּיָה קִיטּוֹנִיּוֹת קִיטּוֹנִיּוֹת. וְכִי דַּרְגָּה שֶׁל מַלְבָּה לֵישֵׁב בְּסוּכָּה הָעֲשׂוּיָה קִיטּוֹנִיּוֹת קִיטּוֹנִיּוֹת? אָמַר רַב אָשֵׁי: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְקִיטּוֹנִיּוֹת שֶׁבָּהּ. רַבָּנַן סָבְרִי: בָּנְיָהּ בְּסוּכָּה מְעַלְּיָא הֲוֵי יָתְבִי, וְאִיהִי יָתְבָה בְּקִיטּוֹנִיּוֹת מִשּׁוּם צְנִיעוּתָא, וּמִשּׁוּם הָכִי לָא אָמְרִי לַהּ דָּבָר. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: בָּנְיָהּ גַּבָּהּ הֲוֵי יָתְבִי, וַאֲפִילּוּ הָכִי לָא אָמְרִי לַהּ דָּבָר.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. פתיחה: שלוש סוכות גבוהות: איזו מהן כשרה? (4 דקות)
2. שלב א: "כולהו": למה כל אמורא לא לומד כחברו (חזרה ממוקדת + תוספות) (5 דקות)
3. שלב ב: קריאה עצמאית בחברותא: שלוש המימרות "כמאן אזלא" (14 דקות)
4. שלב ג: "מיתיבי": המעשה בהילני כקושיא, ושני תירוצים (עד ג ע"א) (12 דקות)
5. שלב ד: הלכה למעשה: רמב"ם, טור ובית יוסף, שולחן ערוך (6 דקות)
6. סיכום: מפת הסוגיה ושאלת חשיבה (4 דקות)

פירוט מלא של כל שלב, עם קריאה מודרכת, רש"י ותוספות, שאלות לכיתה ומפתח תשובות, נמצא במערך השיעור המלא (PDF).

💬 שאלות לדיון

1. **שאלת חשיבה מסדר גבוה:** רש"י מכריע שהמעשה בהילני "קשה" לרב חנן, ותוספות טוענים שאינו קשה. כל אחד מהם מניח הנחה אחרת על הסוכה ועל מקום הבנים. נסחו את ההנחה של כל אחד, הכריעו איזו קריאה של הסיפור משכנעת יותר, ונמקו מתוך לשון הגמרא ("בניה גבה הוו יתבי").
2. **שאלה נוספת:** רש"י שואל על "דלא כחד": איך שלוש מימרות סותרות כולן "אמר רב"? ועונה: "אמוראי נינהו ואליבא דרב". מה זה מלמד על מסירת דברי רב בבית המדרש?

💡 הערות למורה

להלכה: סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה בכל מקרה, בין גדולה בין קטנה ובין שהדפנות מגיעות לסכך, כי נפסק כרבא (רמב"ם, הלכות שופר וסוכה ולולב ד, א; שולחן ערוך, אורח חיים תרלג, א; בית יוסף שם).

נוסח הגמרא הועתק מספריא (מהדורת ויליאם דוידסון, ארמית מנוקדת); רש"י, תוספות, רמב"ם ושולחן ערוך מתוך ספריא. סיכומי ההלכה מקוצרים, ומומלץ שמורה יעבור על החומר ועל המחוון לפני השיעור.

📝 בדף העבודה

קריאה עצמאית בחברותא של שלוש המימרות, מפת השקלא וטריא, שאלות על רש"י ותוספות, הלכה למעשה ושאלת חשיבה מסדר גבוה. מחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- סוכה ב ע"ב (ספריא)
- סוכה ג ע"א (ספריא)
- רמב"ם, הלכות שופר וסוכה ולולב ד (ספריא)

- שולחן ערוך, אורח חיים תרלג (ספריא)

מחוון למורה

מחוון: סוכה ב: "כמאן אזלא" (כיתה י')

1. **חלק א1 (טבלה):** רבי יאשיה: מחלוקת כשאין דפנות מגיעות לסכך; כרבה, כי דרך הדפנות העין שולטת בסכך. רב הונא: מחלוקת ב-4 על 4 אמות בלבד; כרבי זירא, כי ברווחה יש צל סוכה. רב חנן בר רבה: מחלוקת כשמחזקת ראשו ורובו ושולחנו בלבד; "דלא כחד", כי לפי רבה העין לא שולטת גם בסוכה מעט גדולה יותר, לפי רבי זירא אין צל, ולפי רבא גם סוכה גדולה גבוהה מעשרים היא דירת קבע.
2. **חלק א2:** ההצעה: רב הונא ורב חנן חולקים מהו שיעור הכשר סוכה (4 אמות או ראשו ורובו ושולחנו). הדחייה: לכולם השיעור הוא ראשו ורובו ושולחנו, והם חולקים רק עד איפה מגיעה מחלוקת רבי יהודה ורבנן: עד ראשו ורובו ושולחנו, או עד 4 אמות.
3. **חלק ב (מפת הסוגיה):** "בשלמא" = הבנה; "נימא" = הצעה; "לא, דכולי עלמא" = דחייה; "מיתיבי" = קושיה מברייתא; "בשלמא... משום אוירא" = הקושיה לא פוגעת ברבי יאשיה; "אלא" = הקושיה על רב הונא ורב חנן; רבה בר רב אדא = תירוץ א; "וכי דרכה..." = דחייה; רב אשי = תירוץ ב. **שאלה 3:** נגד רב הונא ורב חנן, שמעמידים את המחלוקת בסוכה קטנה. לרבי יאשיה אין קושיה: מלכה יושבת בסוכה שהדפנות שלה לא מגיעות לסכך, בשביל האוויר.
4. **חלק ג1:** "ארבע אמות לעשרים" = יחס 1:5. סוכה של 40 אמה צריכה רוחב של יותר מ-8 אמות.
5. **חלק ג2:** רש"י: שבעה בנים לא נכנסים בסוכה של 7 טפחים, ולכן הבנים יושבים איתה = סוכה גדולה, וזה קשה לרב חנן. תוספות: הסוכה ארוכה וצרה, והבנים ישבו לאורכה.
6. **חלק ד:** פסולה, וזה נגד מימרת רבי יאשיה. הבית יוסף: הרי"ף והרא"ש פסקו כרבא, ולפי טעם דירת עראי אין חילוק. אף אחת מההגבלות לא נפסקה.
7. **חלק ה:** תשובה פתוחה. מעריכים: הנחה ברורה לכל צד, ציטוט מהגמרא, ונימוק.